

MACULA

(I.)

Regény

BRASNYÓ ISTVÁN

A ház árnyékaitól is riadozva, immár mindenütt valóságos kísérteteket lát vagy szimatol. Az sem igen ejti gondolkodóba, hogy mind feketék, pedig, mint tudnivaló, a kísértő lelkek alighanem az utolsóig fehérek.

De jószerevével nem is erről van itt szó, miközben a szél az ablakon túl sodorja a homokot, ha már így kiszorult a város szélére. Úgyhogy ez már itt nem is az a kimondott város, afféle utca csak, felsőprótt gyalogúttal. A csöngő gombját még magasra szerelték, nehogy elérjék a vásott gyerekek.

Aki elsőnek megy végig a házak előtt, a nyoma ott marad a megszűrt porban. Ki kéne köveztetni, de nemigen hajlanak rá, mert a eső van, a homok nyomban beissza. Meg hogy miből — ez, ugye, más kérdés, de nincs helye az effajta célzásoknak.

És egyáltalán a kérdések, úgyszólván számolatlanul. Nem is igen nerészkedik elő a napvilágra, nehogy számot kelljen adnia vagy vetnie. Mert mi lenne a vége ennek?

Hogy valamikor, jegyezzük meg, minden másként indult, akár a خوردó futószőnyegen, és a napnál is világosabb volt. De az is leletséges, hogy ez pusztán átmenet, afféle sorsforduló valami felé vagy el valamitől. Mert azt állítja, hogy szemüveget álmodott, afféle régimódit, drótkereteset, amin még itt-ott megcsillant az aranyozás, csakhogy az egyik szára valamivel rövidebb volt, mintha valaki elrágta volna, vagy a drót megolvadt a foga között, ki tudta, s ahogy a szemére illesztette, álmában persze, látott rajta valamit, egészen tisztán, reménységet vagy ehhez hasonlót, most már

csak az a kérdés, hogy milyenek is látszik a reménység egy olyan szemüvegen keresztül, amely, bárhogyan is vesszük, nem létezik. Habár hangoztatja, hogy tisztán látta, szinte meg tudta volna ragadni, csak hogy mi legyen az, amit álmában ragadhatna meg csupán az ember?

Nos, hogy az álmai még nyugodtak, egyedül ennek tudható be, valamelyik nap pedig akár új szemüveget is csináltathat magának, ha késznek mutatkozik megfizetni helyette valaki.

Am maradjunk csak a futószőnyegnél, amikor a kapu alatt végigrohanva fölkanyarodik rajta, szedi a lábát, hogy még a nyakkendőjén is lazítania kell. Valami zöldséget irkált a papírra, amit a belső zsebében tart összehajtva, mintha csak félrebeszélne, amikor papír kerül elé, meg toll a kezébe. Különben viszont egészen normális, ha nem hergeli föl vagy lovalja bele magát a káprázatokba, de olyankor mintha idiómát cserélne.

Hogy ezt nevezhetnénk indulatnak vagy ihletnek, ami ebből a hevületből kicsapódik, s valami sorokká áll össze, akár a zsinék kuszáltan kacskaringózó darabjai. Hogy például az ilyesmit:

„Akár valami beteg, neki-nekiütközve a fénynek, kiutat keresve: mily nagyra dagasztja a szél az égbolt vitorláit! A föntihez vagy a lentihez képest mégis vesztegleni látszik — hát ennyi idő után teljes lehet a csalódás, előbb-utóbb arra kényszerül, hogy tovaússzon e helyről.

És akkor valaki fölfelé gyalogol ebben a kékségben, az üresség vízőzönében, az időtől kisémmizetten, szinte a csontjait is le hagyva, másoknak, hogy rágódjanak rajtuk, amíg csak szikrázni nem kezdenek ebben a túlhevített világosságban, akár az ezüst — csupán ennyi kincssel vágni neki valaminek, pusztán azzal, ami elmaradt: a levegő mostanra, mint a lekaszált széna, szúrós, érződnek rajta a gépi kasza recéi, melyek bármely pillanatban fölsebezhetik a bőrt, összeszabdalhatják a tiszta kilátást, meglöbögatva, akár a zászlót vagy az éjszakai, csalóka tüzeket.”

Egyszerűen a környezete is majd előbb-utóbb eltanulja tőle, és akkor ember legyen a talpán, aki dűlözni tud velük, gondozót kell melléjük kirendelni, hátha az esetleg jut velük valamire.

Hanem ettől még messze járunk, hiszen annyira zárkózott és befelé forduló, mintha háború dúlna benne, és annak figyelné a kimenetelét.

Váratlanul füstszagot érez, és határozottan megállapítja, hogy szalmalángon melegítenek tejet az ő számára, és egy alpakkaka-

nállal cukrot is tesznek bele, ez a reggelije, de egészen füstízú, és képtelen elfogyasztani — hát, ilyesmikkel gyötörődik, hogy honnan szedi ezt egészen pontosan nem tudni, hát biztosan nem akkor látta, amikor a futószőnyegen kapkodta a bokáját, és loholt, mintha lánykérőbe menne.

Ez a szóbeszéd járja, ha olykor kiteszi a lábát, meg hogy éjszaka merrefelé csatangol, mintha elszabadulna, olyan kötetlenül leng a térben, és a macskák éjszaka keresztülfutnak az árnyékán, mintha ott sem lenne.

Hogy kiféle, ezt a legnehezebb megfejtetni, mert mintha állandóan szakadozna, hát egyszer majd csak eloszlik, akár a szalmaszóva füstje, aminél a reggelijét melegítik, vagy szétpereg, akár a hamuja, és oly könnyű lesz, hogy akárki a vállára kaphatja, anélkül, hogy ő maga észrevenné.

Ám amikor még nem kezdett el belülről szakadozni, a kialakulatlan időben, amely valami módon egészet képezett, folyamatosan volt vagy elért valamедdig, előre és visszafelé is egyaránt tartott, ami mégiscsak egyensúly volt, vigasz, bizonyosság, valami nérték igénye —, mutatkozhatott-e jobb kiút a hátrálásnál a nyirkosságtól megereszkedett csönd felé, amelyet sem nyitni, sem zárni nem lehet, ahogyan a koponyáját képzelheti el valaki belülről, azt a fémes színben foszforeszkáló, bár összetekergőzött sötétséget, amely kizárólag ismeri a tulajdon rendjét, teljesen öntudatlanul, mellőzve mindeféle formát, mindössze a vágyakozás van, és arra sincs magyarázat: megelégtelve e képtelen helyzetet vagy átmenetet a vigasztalhatatlanság felé, egyszeriben más kép mutatkozik, mintha ágyúdörrenés hangja lökné hanyatt, és mégis mily erővel, nem is oly közelről, egy nekivadult hullám az ácsorgó levegőn keresztül, ráhurkolódva az ember nyakára, hogy csak több fogják föl pórusai az iramlás közben felbödülő moraj tántorítását.

Tehát itt van az az ütközet, amiről szó volt, pedig aligha látott háborút, már a koráról ítélve. Vagy azok közé tartozik, akik még gyermekkorukban mindent látnak, megjegyzik, és később pontosan tudják, hogy mit akarnak, és egyszerűen elővezik, mintha az emlékezetükből vennék elő. Csak megkeserítik vele a többiek életét, ha nem is törődnek a magukéval.

És most ennek az ágyúlövésnek a kocsányába kapaszkodva, ezen ógni: micsoda szándéka a függeszkedésnek!

A robbanástól befüstölődött arccal nézni egy fényképről a jö-

vendő felé, viszonylag hosszú, megkúszált és kibomlott hegyű bajusszal, mintha az égaljon venne valamit szemügyre az ember, és ennek a meghökkentő látványától úgyszólván deres szempillával — nem valami sikerült kép, mondják azok, akik még a csattanására is emlékeznek, meg a szemük mélyén is felrémlik olykor a villanása; csupán az óralánca látszik határozottan, hát az biztos, hogy nem arany, ha ennyire metsző a fénye.

Hogy egyre csak tesz-vesz, téblábol naphosszat, ki tudná megmondani, mivel üti agyon az időt, ha meg jön hozzá valaki, kitekint az ajtón, körülnéz, mielőtt becsukná utána.

Meg, hogy ezeknek a társaságában is fel-feltűnik esténként a városi világolásban, és *poste restante* levelet szokott kapni vagy valami más küldeményt, eléggé ismerhetik már ott is, meg unhatják istenigazából, ahogy bemosolyog az ablak résén.

Vagy ugyanarról az emberről beszélnek-e, merül föl váratlanul, hogy talán két élete lenne, az egyik ezt csinál, a másik meg ugyanakkor egészen mást, és, úgy látszik, vannak, akik tudnak erről, és hol az egyiknél kötnek ki, hol meg a másiknál, s hozzák-viszik a híreket, ide olyasformán érkeznak, mint akik néhanap jobb helyeken is meg szoktak fordulni.

Hanem így van ez azoknak az esetében, akiknek éjszakánként az ördög pedergeti saját kezűleg a bajuszát, hogy napközben is egybetartoznak, nem tud köztük különbséget tenni a szem. De hogy mennyire állják ezek a magányosság nézését. Amikor meg senki sem látja őket, visszamennek a gyerekszobájukba... Naplóban számol be erről, és időről időre súlyos, de mindig másmilyen gyűrűt visel az ujján, az biztos, hogy nem pitypangból köti, és az a keskeny nyoma a csapás homokjában...

— Erre parancsoljon — mondja az érkezőnek, és betuszkolja az ajtón.

Jól festhetünk, hogy ezt sem ismeri senki.

Aki éjjeli szolgálatba tart, még arrafelé fordítja a fejét az ajtó nyirkosságára, hát, az biztos, hogy reggel is égni látja még a lámpát, amikor visszafelé csapázik, azaz még kora hajnalban. És csak ezután jönnek az álmok, bár időnként mégiscsak sikerülhet megszabadulnia, és ilyenkor szem elől tévesztik.

Elég az hozzá, hogy ezen a helyen szobát váltott magának olyasféle képpel, mintha seholy az égvilágon másutt nem volna.

hely, csak itt. Valamiféle szándék azért mégiscsak vezérli, vagy hát nevezzük, aminek akarjuk.

Nemrégem például valaki Zomborban látta egy fáktól sűrűn beárnyékolt, sötét utcában, ahol papírból evett valamit sebesen, lopva körül-körülpillantva, hogy figyelik-e.

Amit igencsak nehéz elképzelni róla.

Szóval, megint csak az álmok, az éhgyomorra fogyasztott, súlyos sülték után, és egyszeriben ezek kezdik róla megformálni a vélekedést, amennyiben adna rájuk. De csodálatos természete van, úgyszólván a hangját sem hallani, vagyis nem akad ember, aki fel tudná idézni a beszédét, annyira megfontolt, hogy mindent csupán tudomásul vesz, de szóra már nem érdemesít.

Szabó úr, hallani a háta mögött, de ő ügyet sem vet rá, hanem, akár valami hatalmas körgallért, viszi magán az említett egykori ágyúdőrejtől a levegőben feltornyosuló hullám hurkát, amely — mind a fényképen, mind a valóságban — bármely pillanatban vonszolni kezdhetné a fejét a mögöttes sötétség örvényébe, amelyet csak zuhanás közben érezhet az ember, becsukott szemmel, vagy az anyaméhben. Vonhatna-e ez maga után meglepett átalakulást, változást vagy hasonulást — csakhogy mihez? Tehát innen a tanácstalanság, ez a dermedtség, amely huzamos tartama során akár gémberedéssé is fajulhatott. Úgy tűnik, mintha erre tere'ődne a beszélgetés valami kikérdezés vagy számot adás során, amikor is egy távoli és behatárolhatatlan holnapután ostromolnának a szavak.

Magyarán, a fantázia igyekezne rést ütni azon a semmin, ami a jelen után netalán következik, ha időközben egyértelműen megállapítást nem nyer, hogy kár messzire gondolni.

Ami marad, csak az a fénykép, ami talán szembeállítható lenne a jövő tükröződéssel.

Meg hogy a zihálás, amit igényelne a test ahhoz, hogy formát ölthessen, amit az eredeti alak megisméltése kíván, valami hulldogáló özönében, talán széjjelhasadt tollneműk sóhajtástól is irányt váltó havazásában, de a heves belélgzéstől mind a szájra és az orrlíkakra tapadnak, erősen megsűrűrik a levegőt, amíg a hirtelen kilégzés ismét a térbe nem veti a pihéket, mintha valaki a széthasadt huzatok közül születne, mindenféle segítség nélkül, kizárólag önmagával törődne, a kényelmetlen és megerőltető légzésével, hogy ennek révén szerezze meg és keltse életre testrészeit: ez nem fájdalom, hanem egyszerűen küzdelem, szembefordulás és acsarkodás

valami meg nem jegyzettel, nemzessel vagy hasonlóval, amit egyáltalán nem ösztön irányít, sem kellemes csiklandozás, és nem is valami kitöltésének az igénye hajszol, hanem a tér fölforgatása, amittől leesik lábról a dagadt látóhatár.

Természetesen, magára marad majd egykor ez az örökös nyiszolódás, akárcsak esténként a szemközti kút rosszul záródó csapjának csorgása, ahol tilos ruhát és közlekedési eszközöket mosni, jószágot itatni, talán aranyat is tilos mosni, meg falra mászni, majd ezt már a holdvilág, idebenn meg odakinn egyaránt, némileg enyhítve azon, ami nem történik.

Kinyitott esernyővel távolodik a késői járókelő, de nem verődik a falhoz, nem súrolja a tövises akácok kérgét, sem a bozót tüskéin nem akad fel, száraz lábbal megy.

Az ábrázolás széle itt ugyan mintha behasadna, a holdvilág tincseivel föl vitt halovány mázalmányé, és a szakadás menete is mintha már-már az alakot fenyegetné, hogy hamarosan utoléri útjában, derékon kapja és kettétépi, úgyhogy kénytelen lépteit nyújtva sietni a nyitott ernyővel a szitáló vagy a talán épp órá lecsapni készülő eső felé, amely az egész horizontot megnyitja előtte, legalábbis úgy tűnik a tetők fölötti elszíneződésből, amely fokozatosan a megpattant szürkeöntvény vacogó árnyalatát ölti, miként a fénysugár törhetne szivárványosan kocsonyásra egy pupilla bársonyában, megrettenve a kígyóként falak tövéhez verődő út kacsakaringóitól, esetleg a mennyekben föltornyosuló, egy pillanatig még néma elemek vadságától, a városi zivatar őszi nyargalásától, amely feketével önti le a korcs gömbakácok foghíjas és hevenyészett sorának lombját, s egy nyitva feledett ablakszárny csattanásával szól, mielőtt minden ingani kezdene, és csorgásában kilengene a kút csövéből csordogáló víz fonala.

Egyszeriben nem érezni mást, csak azt, hogy ideje volna visszatérni ahhoz a tébolyhoz, a verőfényhez, amely képtelen kihunyni a lecsukott szemben, gyökeret verni egy valamikori ágyúdőrenés tövében, amelynek égzengető robaja azóta ronggyá tépte a ruhák szövetét, és meglötytyintette valaha a befőttes üvegek tartalmát, melyeknek háborgása, sajnos, azóta immár csillapodott — itt mintha verembe lépne az elhaladó: elülne lépteinek surrogása, mint aki kilépett lábbelijéből, és harisnyás lábbal folytatja az utat, fehér harisnyában, akár a halottak a szemfedő alatt, nem iramodás ez már, hanem sokkalta inkább suhanás, mint aki delet mond este helyett, hogy kilátása legyen legalább arra, miszerint időben érkez-

hetne. Ám megkésve és kapkodva, szélvésztlől tépelt esernyővel sehová sem érkezhethet senki, csupán a néptelenségbe, amely kevés szerencsével tisztára moshatja, vagy teljesen elmossa a föld színéről, még a felületekről is az érdesen odavetülő árnyékát, amit legföljebb a gazdátlan esernyő vázára felszíthetne, ahogy ott úszik, keresztül valami bizonytalanon, ehhez idomulva, meg a szélhőkésék erejéhez.

Ami meg nem rongyolódott el túlságosan, azt nyilvánvalóan nem hajtának ki ide, a ház elé, és bár a befőttek nem mentek teljesen veszendőbe, azok mégis idekerülnek, nem akad vállalkozó, aki enne a nyúlóssá alvadt szirupban megaszalodott fél barackok aransárgájából, sem a bordó levüket vesztett, fűrtökbe tapadt meggy szemekből — hát hová lett innen a rum, mi szippanthatta el a légmentesen zárt térből, még a penész sem gyanítható ezzel, mert nyoma sincs —, azután ott van mind a szilvalekvár is, kiszáradt felszínnel, akár a kocsikenőcs, meg literes flaskákban a színét vesztett paradicsomlé, lezárva porlepte, feszesen homorodó marhabéllel, de ezt sem pukkanasztja ki az ujjával senki, egyértelműen megmarad a múlt idő hermetikus tartománya, kitöltve hiányos és roncsolt rostanyaggal.

Végül is leginkább a kacat tömege dereng föl, a megzöldült rézgombok vak szeme, tanácstalan tekintete a szemléltetőként odavetett fotográfían, melyen egykor kiváltotta az ezüst vonzalmát, sugarat csillantott, akár a hulló meteor parittyaköve a tükör lapján, s hát hogy ez sem talált, maradt az ágyú, amely pusztá dörejével képes beszakítani ugyanazt a tükröt, vagy mitől repülhet széjjel darabokra a tükör felülete egy száraz, csillaghullásos nyárájén?

Veti fel valaki a kérdést harminc esztendővel korábban, de még mindig a hátán hordja a föld, vagy egy deszkatablával elfedett ablaknyi kirakatban igyekszik fölfelé kapaszkodni az elvirágzott muskátli ágbogai között, amelyet már nem öntöznek, talán évek óta nem, és csupán jelképet alkot már, akár a hideg reggelek elől oda húzódtott jégvirág az ablak üvegén, amíg csak a fagy belül is ki nem kezdi az imént említett tükör foncsorát.

Ebből kellett volna levonni a következtetést, amely régi könyvtárak lapjain meg irattárakban is egyaránt nyilvánvaló: az ujjak nyoma, ami az időnkénti forgatás és a levelek között való matatas eredményeként fönmarad, mint pecsét tenyészik és terjed, eltávolíthatatlanul beleivódik a felületbe, kiterjedést ölt, vagy csupán a lap szélét sötétíti el — onnan indul el az alkonyat a könyv

gerince felé, amelyet egykor jó szerencsével talán sikerül megtörnie, összemorzsolnia még a lapok közé illesztett, hosszú szálú fanszórt is, amelyben a figyelmes szem egyből könyvjelzőre vél. És hogy mi állhat ezen a helyen a nyomtatvány tartalmában, esetleg merő véletlenségből szárnyalt-e ide a képzelet — más kor előtt ez már rejtve marad, a kézzelfoghatóhoz ugyanis már hiányzik az a kéz, a föltételezéshez meg a régi indulat: egyszerűben, úgy tűnik, aligha lehet benne bárki is érdekelt.

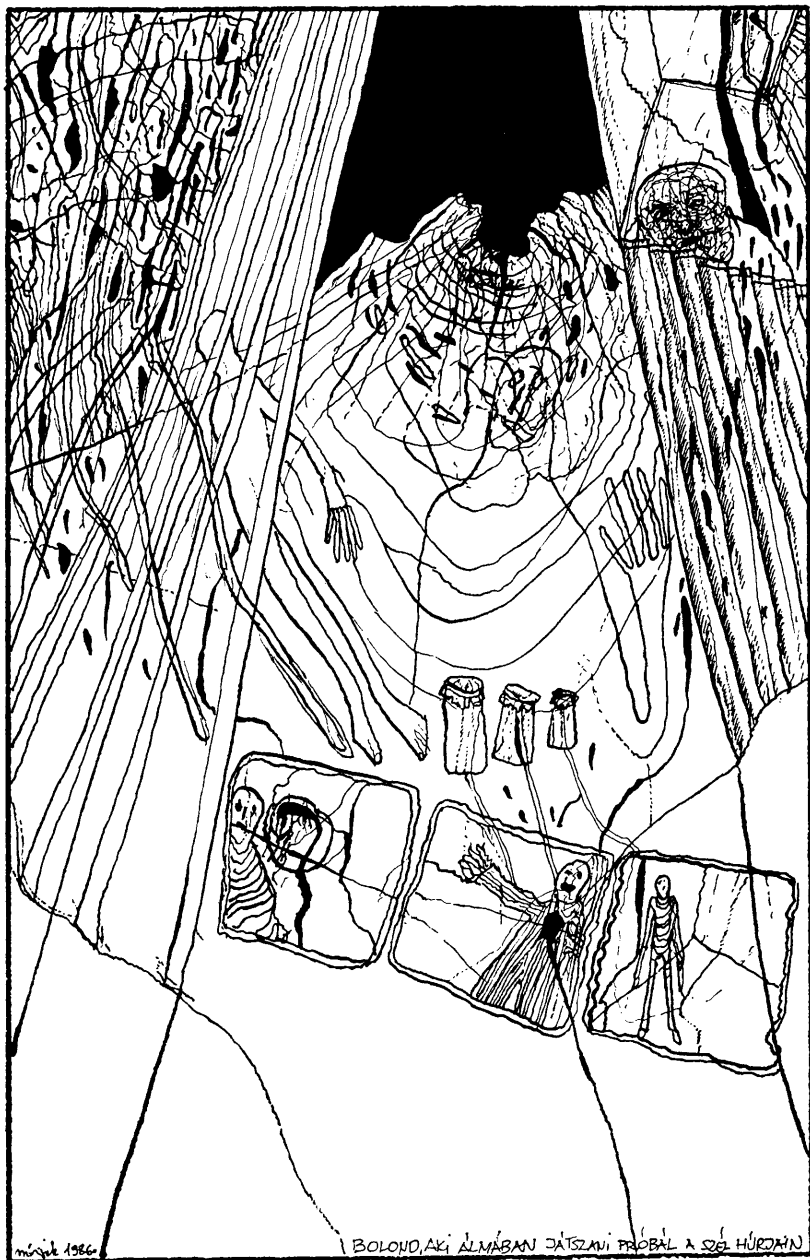
Tehát a ház benépesítése, sem végleges kitakarítása koránt sincs befejezve, és különben is, hogy elkezdtek itt mállani a falak, és nem is biztos, hogy a talaj nyirkosságától — ezt akadályozandó szinte agyonfoltozták és -vakolták őket —, ez másmilyen folyamat, kitartó és szinte csökönyösen ugyanarra a helyre visszatérő, a Bernold-féle görredőny mögé, úgyhogy hiába falazták be az ajtónyílást, illetve rakták a csupasz téglákat szemmagasságig a küszöb deszkájára, a ruinálódás, akár a fuvallat, lép át a küszöbön, hasítja szálkásra a fáját, és döngeti keményen a szemben levő közfalat, idomtalanra vetemítve a benne lengő ajtószárnyat, fokozatosan megőrölve üvegtábláit.

És akkor újra a szalmaláng, a szalmacsóva füstje, amely itt ismét ellobbanóban van, mintha csupán ez emlékeztetne valamire, ami nem tűnik egészen vagy kimondottan bizonyosnak. Ez olvasható ki ebből a hátrálásból a valóban végbe nem ment felé.

A lobogása azonban mégis jókora körben bevilágít mindent, szinte újra lángra kap a bútorok fényezésén, mutatva egy negyvenesztendős forma tintapecsétet — egészen egyenruha-színe volt a tintának, a folt akár a zsebe is lehetne valaminek, köpönyegnek vagy hasonlónak. Hanem ebben a derengő motoszkálásban aligha következtethetnénk a lakó nemére, meg hogy miként vagy minek érezheti magát távollétében az, aki nincs itt, helyről helyre vándorol, mivel egyedül ezt látja, illetve találja helyénvalónak.

Később mintha még szó is esne erről, amikor én már nem nyúlok a képhez, egyelőre ennyi volt az egész, amit jónak láttam megjegyezni róla, és ennek is alig tudtam a nyomára jutni. Valami helységeket emlegettek mindezzel kapcsolatban, Futakot meg Csébet vagy Bökényt, meg utóbb, még feljebb, Dernyét, ám ha hagyom magam akkor ebben az ütemben vezetni az orromnál fogva, hamarosan túl lettünk volna a Dunán is, habár azt itt, helyben is megtehettük volna, hogy átkelünk.

Elsőnek csak úgy találomra csöngettem be valahova, a csön-

Miklós 1966

BOLOND, AKI ÁLMÁBAN JÁTSMANI PRÓBÁL A SZEL HÚJEDAIN

göggomb a léckerítés oszlopára volt szerelve, mindent láthattam, ami odabenn történik, de én nem történésre voltam kíváncsi, hanem szót szerettem volna váltani valakivel, mire kijött egy kövér, szemüveges asszony, és felém fordulva kiabálni kezdett:

— A fene egye meg magát! Hát hol van maga, Jácint? Nem hallja, hogy csöngetnek?

Egy öregembert szólított ezen a néven, aki valami tyúkol irányból somfordált elő, vállára vetett, kopott télikabátban, a kezében négyrét hajtott papírlap és sárga ceruza — valaminek a föl-vázo-lásá-vál vagy leírásá-vál foglalatoskodhatott.

— Nézze már meg, hogy ki az! — visongatott tovább a boldogtalan öregre, pedig mindketten láthatták a léckerítésen keresztül, hogy milyen formám van. — Mit akar?

— Elnézést, alighanem megtévedtem — láttam be, és igyekeztem barátságos lenni a kerítés fölött.

— Inkább tartanánk kutyát? — visított rám az asszonyság, a magánlaksértéstől egészen kikelve magából. — Hallja, Jácint, kutyát!

— Az már eben guba, Jácint — gondoltam. — Remélem, megsüketült annak az ágyúnak a dörrenésétől, aminek én még mindig a nyomán futok...

Ám Jácint továbbra is zavartalanul fontolgatta bizonyára annak a rég lehullott lövedéknek a röppályáját, és én egyedül csak ezt szerettem volna vele megvitatni, de hát hogyan is hallgathatna rám úgy, süketen.

— De kit keres maga? — tört fel most a hang a semmiből a közvetlen közelemben.

— Már látom, hogy úgysem ismerné — mondtam mentegető-zésképpen.

— Ismerünk mi mindenkit, az ilyeneket is, mint maga! Csak ne lennék itthon, majd megtanulnánk akkor!

Mielőtt ismét az öreghez fordulhatott volna a kutya dolgában, igyekeztem odább kerülni innen, mielőtt az a képzeletbeli véreb elkaphatná a nadrágom szárát: érdemes rettegni a rossz szándékú idegen gondolatoktól, amíg még nem késő...

Sehogyan sem lesz nekem maradásom ezeken a szittyós partokon — ennyit előbb-utóbb kénytelen voltam belátni. A zombékok zöldje fölpuffad, mintha hullák dagasztanak belülről, és bugyborog, ha futtában rájuk lép az ember. És a vesszőket is igencsak

suhogtatja a szél, kosárnak már túlságosan vastagok lennének, sövényt meg errefelé már aligha fonnak.

Egy seszínű, csutakszakállú ember a tányérján levő hatalmas halfejet átkozza — az árát vagy az ízét, nem tudni —, és közben derekasan kanalazza hóka levét; kilátni a mólóra, ott is megtermett halakat vonszolnak a pallón, kampót akasztva a nagyra tátott szájukba, figyelembe sem veszik, hogy még élnek.

Hogy folyik-e itt sörfőzés, ki tudja, de többen frissen csapolt sört isznak, a habja, akár valami felleg, úszik a fejük körül, amíg csak egészen tapadós nem lesz tőle a hajuk. Szerencsére friss szél fúj, ez majd kisodorja belőlük a borulatot, ahogyan a halevő kivájja a halfejből rámeredő, főtt szem kocsonyáját. Hiba, hogy a kopolyúval nem tud mit kezdeni, kézzel eszik neki, feszegeti, mint a dohányos a dóznija födelét.

Hanem a túlparton Flórenc, legalábbis a csipkézett falai a habok tükrében.

Amúgy meg merőben más, hiszen a bástyák omlani készülnek, ez pusztán egy megállított pillanat, egy jókora, a falból kinyúló fagyökér percenetnyi vastagodása, úgy érezni, ledöntheti az egész látomást, csoda, hogy ezt a nyarat kibírták.

Am meddig tarthat el egy pillanat? A tél előtt talán nem indulnak meg recsegve a pallérok ácsolta állványok, tarolva a domboldal talaját, vonszolva a falak súlyát, és meggyűrve a föld kergét: most, egyelőre, még minden békés, harangszó száll, lehet öt óra, látni a csóka röptén. A hal feje belülről nem olyan kiadós, benne barnás bolyhok karéjai, inkább talán rejtélyesnek volna mondható.

Ebből azonban nem lehet jövődőt mondani. Inkább lehetne az ember tenyeréből. Hacsak a múltira nem volna mód következtetni, de hát honnan vesszük, hogy mindaz olyan nagy idő? Az a nagy idő, amíg a komp egyet fordul.

No, de akinek annyira sietős, az háttal áll a világnak, a sötét homályába néz, és a palackok számlálásával köti le figyelmét. Találgatja, hogy melyikben lehet az a barna színű és keserű, amíg csak el nem találja, hetedikre vagy nyolcadikra. Ha sorban kóstolgatta volna, akkor most pontosan tudná, így meg még a neve is elszáll a fejből.

És árnyat kap már az a tükör-Firenze is, mintha roskadozni kezdenének a boltozatai. És hol hajtja majd álomra a fejét, aki ily védtelen? Netalán templom padjában, hogy híven kövesse nyomon

gondolatmenetét, és máris érzi a pad éles peremszegélyét az oda-koccanó homlokán . . .

Hanem micsoda aggodalmak ezek a megsűrűsödő levegőben, amelyben úgy dermed meg a szüremelő sötétség, akár a szögesdrót egy darabja, távol, a szőlőskertek fölött. Békétlenség, békétlenség, nohát, meg némi izgalom is, hogy netán túl korán szakad le az este. Esőre, hóra azonban semmi kilátás, itt már elkezdtek fűteni, odakinn meg a kutyák marakszanak a halcsonton, vagy talán abba sem hagyták, csupán a harangszó szállt el a túlparton.

Mint aki benne ül a nagy csöndnek a harangjában vagy a kondérjában, és arra vár netán, hogy valamerről megkondítsák.

De csak a komp csöngőjét rázza a révész, hogy kikötnének, gyűjtsák meg a parton a pipáját, lötyyintsenek pernyés vizet az útra ragályok, miegyéb ellen.

És akkor pipát cserél, ami kiégett, odanyújtja, a frissen tömöttet elveszi, és hosszú füstöt bodorít belőle, kihúzza magát, nyurga, szálfagyenes ember, akár a halál. Nincs erő, mely megtörhetné a derekát.

Hogy járt-e erre valaki, keskeny talpú ember, nem túl magas, nem túl testes?

Jönnek és mennek, elég sokan, és inkább látni a fogukat, mint a talpukat.

Hát igen, a foga, nem kiálló, de elég hosszú, fehér, szinte fiatalos, harapóra áll, elharapná vele a láncot is, nem lehetne megkötnöni, hacsak kompkötéllal nem, ha annyira hajlékony lenne, de az dagad már, beleveszi magát a nyirok.

Éjszaka ugyan előfordul, hogy némely utas megrendül a víz látványától, és beveti magát, csak a loccsanást hallani. Az ilyenek elmennek víziránt, soha többé nem látni őket, még ha kiúsztak, akkor sem. Restellenék, hogy gondot okoztak, habár nem nagy gond ez, csak fölírja az ember.

A vízből jön ki az éjszaka, hullámot sodor magával, mászik ki a partra, a fáradt, gémberedett keze teli hideggel, nos, csak erre vártunk, hogy a háta mögé kerüljünk.

Odaát meg, akár az izzó vagy kifényesített rézlap, az égalj, teli finom mívű karcolásokkal és vésetekkel, átlója a falak vonulását követi, lángolnak a csipkézett, ősi bástyák, egykor királyi székhely vagy valami hasonló, tartomány kisebb hatalmú helytartójáé, mintha még akkorról maradt volna fenn a csalóka csillogása, csupán a jegenyék nőttek elébe, a gesztenyefák meg, ily messziről is

jó ölnyit fölébe. De most már a rozsdá gyürkéli ott is a leveleket, a gesztenyék mind elhullottak, valahol már a terebélyes jövendő lapit bennük, és talán csak arra várnak, hogy karját széttárva, felszabadultan röppenjen a magasba az oromra állított feszület együgyű Kőkrisztusa, és hosszú évek után lakatlan maradjon éjszakára a kereszt.

Erre azonban nincs mód, mert biztosítékként a lábfejebe vert szögek helye fölött, ide hurkolták a kompkötelet, és meg kell várni az időt, amikor majd minden kötél szakad. Vagy ha netán megindulnak egymás ellen a partok, agyagszürkén túrva fel a víz mélységeit, óshüllők csontvázát kergetve maguk előtt.

Erre az elképzelésre ég vagy alszik ki a pipa a révész szájában, hogy egy napon a hegy, amely még csak nem is mordul, mint ha csak lóra pattanna, vágat majd a síkok ellen, a domboldal gyepét feszítve neki a szélnek, fűzőld lobogóval!

De hát akkor hová távozik a folyó, mert hogy víz, és elfolyik előbb-utóbb, az igaz, ám merre veszi akkor a folyásával az irányt, ha megváltozik a világ hite? Ha az égnek venné, az volna az igazságos, a kék a kéknek, és azt a révet már meg nem dönthetnék, amelynek kompja a Hold iránt meg a Nap felől járna. A többi már csak mendemonda, hogy csillagok, meg egyéb; az mind igaz csak messze lehet, ami nem vet árnyékot.

Az én árnyékom meg a szálkás, repedezett és patkók hasogatta pallón, ideterül, férfi létemre női árnyék, hát ez hál majd velem, sőt még előbb, ha a komp a partnak vetődik, félelmében a nyakamba veti magát.

Elcipellek én, gondolom, hosszú lépcsőn vezet fölfelé az út, viszlek a több mint háromszáz fokán, és közben a bíbor futószőnyegre gondolok, de hol akadna világon oly hosszú futószőnyeg, ha csak nem a boroshordók fenekét vernék ki, s azt öntenék végig a talpam alá. Majd akkor elválna, hogy keskeny-e vagy széles, ha megiramodnék a lépcsők fölázott sarában! Ám hiányzik még az a mozdulat, a nyakkendőnek az akaratos meglazítása, vagy nyakravalónak, akárminek, mint aki kincset sejt a zsebében, habár a hebe-hurgyaságtól még nem volt ideje ellenőrizni, csak a lába viszi, de hová viszi, magasságos ég... Az estvilágnál elbúcsúzva Kharóntól...

Ekkorra, vagy a közelségtől, mintha csillapodna a túlpartról még megrögzöttnek tűnő lángolása a magasságnak, alábbszáll egyszeriben minden, és kisebbedik, az erőd falának csipkézése is pengevé-

kony lesz, éppen csak nyesi a levegőt: dísznek rakták, megtéveszteni a tekintetet... ahogy a villámhárító huzalján fut fölfelé, mintha az ember máris a fején érezné a toronysisakot, ónos réz érintené a tarkóját, melyet feltöltött a sötétől taszított villamoság.

A múlt perspektívája, ugyebár, igencsak megnagyít ezt-azt, de a jelené nyomban letörli a túlzásokat.

Ám nem volna-e mégis nagyfokú elbizakodottság egyből erre a megállapításra jutni? A tények meg a körülmények ismeretének híján, teszem azt... Hogy a régmúltat illetően ezt-azt már nélkülözni kényszerülünk, századok szorgos keze nyomán, hogy a hangsúly nem mindig kifejezetten a felvirágoztatáson volt.

Hanem, aki ekként vonszol árnyékot, helyesebb, sőt tanácsosabb, ha csupán a maga viszontagságaival gyötri a lelkét, el az egykori vámház mellett, ahol sohasem fizetett vámot, és legfeljebb a címer pajzsának helyét csodálhatja meg: ott valamikor a cserkoszorú fuldoklott a ragadós, zöld festékben.

Föltételezhető, hogy ezen a helyen is hiábavaló lesz minden búvárkodás, a falakon golyó lyuggatta, papi büsztök domborművei, félig eltakarva a hirtelen nagyra nőtt hársak meg madárcceresznyék lombjától, melyeknek gyökerei bizonyára huzatos pincék mennyezetéről csüngenek, mint befelé növvő hajzat, rossz helyen serkedő szakáll, és egyáltalán, miféle hely volna ez?

A padozat homokját mintha tegnap hintették volna megrozsdásodott vérrrel. Csakhogy hol a tőr vagy a dárdahegy, amely a sebet ütötte? Határozottan hallani, hogy kövezeten pendül meg, és hangja leginkább a megbánásra emlékeztet. Hogy megbánta volna az, aki ide átjött — reménységet hurcolva, mi mást?

Tehát ismét a reménység előtt állunk, figyelve, ahogy valaki, magas helyen, egy képzeletbeli szemüveget tol fel a homlokára, hogy ettől sem zavartatva, jobban lásson, alaposabban szemügyre vehessen valamit, egy papírlapot, amit az imént kaphatott kézhez, de volt valami sejtelme az érkezéséről.

És erre is olyan szemmel meredve végül, akár a fejébe szúrt két rozsdás rajzszög.

Hát nem az az ember, az igaz, kérném szépen, hogy a tekintete, ha ráveti valakire, olyan legyen, mint a lidércnyomás. Ilyesmivel, gondolom, kár is lenne próbálkoznia.

Emez a másik meg, aki előtte áll, türelmetlenül váltogatja a lábát, aprókat topog, mintha csak a havon állna, nos, kár ennyire

próbára tennie az embert. Hát modort, azt tanulhatna még, de hol tanulhatnának modort az effélék? Az, természetesen, vele született, örökletes tulajdonsága kellene hogy legyen, ám, fájdalom, erről egyáltalán nem beszélhetünk érdemben. Hajh, a földi pályákat a Gondviselés irányítja és egyengeti, vagy gördít elébük, kedve szerint, leküzdhetetlen akadályokat.

A Gondviselésben viszont csak addig kételkedhet bármely halandó, amíg nagy szorultságában arra nem kényszerül, hogy higgyen benne, bármennyire is szomorú ez!

Továbbá az is igen szomorú, hogy aki az imént szinte rohanva érkezett, a lépcsőjárástól sebesen kapkodva a levegőt, de azért épp elég feszesen a göggtől, most egyszeriben majd kénytelen lesz kevessebbel beérni, alig többel annál, mint amennyi egy futó bánat lehet, egy halfark ütötte hullám a víz mozdulatlan tükrén, hogy már nem is érdemes fölvetni a kérdést: vajon mekkora lehetett az a hal — mérlegelni az elfutottat.

A csúcsos, török filagóriánál egy kislány kíváncsian mered rám, és anyanyelvemen köszönt.

Későre jár, te gyermek, mondom, merre az otthonod?

Mutatja hosszan, kinyújtott kézzel, két ujjal, ahol kétfelé ágazik az utca, tart fölfelé a hegynek. Hát, most vagy itt, vagy ott, és közben figyelni kezdek a malom zakatolására.

„Evilági malmokban megtöretnek csontjaid...” — áll egy keskeny papírszeleten, ideges kézzel odafirkantva.

Az alig derengő ablakok mögött a kora estben, ott futkosnak a sebes molnárok, karjukkal csapva szét a zuhogó liszt felhőit, mint-ha föl-alá úszkálnának az emeletek közt, nélkülözve testük súlyát, valami terhelést keresve, hogy elmerüljenek.

Egyszeriben hátat fordítani ennek a látképnek, hogy árnyékom, az alig kirajzolódó árnyékom az ellenkező oldalamba essen. Egyszer már jártam itt, motoros komp hozott, a levegőt seregélyek árasztották el, felhők a szőlők irányából le-lecsaptak a vízre, a dombok felől puskaövések hallatszottak, ezekkel riogatták őket, valahol mozsárágyút sütöttek el, bizonyára nem messze, mert hangjától megvadultak a parton kipányvázott tehének, fölágaskodtak a kötél végén, majd a hátukra zuhantak, és rémületükben a földhöz verték magukat, miközben a szőrös, tehetetlen fülek mintha külön életet élt volna, behasadt, és sötét vér serkedt ki belőle.

A fölindulástól egyszeriben felkiáltottam, ám akkora mozgalom uralta a levegőt meg egyáltalán a környéket, hogy aligha figyelhe-

tett rám bárki is, mindenki a szemét igyekezett eltakarni, az arcát megvédeni, a komp pedig pöfögött e felé a part felé, a kormányos a vezérlőfülkében biztonságban volt.

Hanem hol lehetnék én legalább oly nagy biztonságot, amelyet elképzelni is hiábavaló? Ahol az ember annyira kimagasodna, hogy láthatóvá lesz a hullámok vetüléke, nap mint nap más-más irányból, ahogy a széljárás eltér vagy kileng tengelyéből. Ezt nem ott gondolták ki, a távoli, homokkal bevert ablakok mögött, ahol a homokszemek egyöntetű surrogása, mindenféle felületen való kaparászása elúzi a fából a szút, ha feltámad a szél. Vajon ki lakhatja ezentúl helyem?

Vagyis hát melyik helyet most, az istenért?

Mert itt csak az egykori csűrök és pajták az egykori falak mentében. Elképzelhető, hogy miként égett porrá az egész, hogyan szállt el a füstbe, és sorvadt bele a parázsba, még a templom homlokzatán is kiült a zsarát — nem, akkortájt még nem volt meg az orgona, nem is fújthatott hát a hőségtől a szélládája, iparkodva kiadni valamiféle hangot a töméntelenül sok franciskánusnak, azzal a fehér kötéllel a derekukon, ahogy megvillan a tűzfényben a csupasz lábikrájuk, előtűnik a visszerük, akár az öregasszonyoknak.

Hogy most a másnapot számoljuk, amikor bedőlt a palánk, de ez nem is volt csoda, még hogy csoda, ezt már külön helyeken eltervelték, miként azt is, hogy véletlenségből felrobbanjon a lőportorony, amelynek ma már a helyét sem látni.

Hát, ilyen izgatott hangulatban, mintha még most is sodorná a szikrákat a szél, befelé, a szűk utcák járataiba, huzatosnak ugyanis huzatos itt minden, aki idegen, könnyen kilehelheti a páráját. Bold, aki álmában játszani próbál a szél húrjain.

(Folytatjuk)